
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ : ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN WARTIME: FROM TRADITION TO INNOVATION

Лілія Ребуха

*завідувач кафедри освітології і педагогіки,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет*

АДАПТАЦІЯ УЧНІВ-БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ У РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙНИ ДО НАВЧАННЯ В ПОЛЬСЬКИХ ШКОЛАХ

Від початку російської військової агресії в Україні минуло більше двох років. За цей період країну змушені були покинути мільйони наших земляків. Нині вони перебувають у країнах Європи та Америки й отримали статус біженців. Однак більшість з них опинялися у цей час й залишилися понині у Республіці Польща, яка виявила свою солідарність, підтримку, теплоту і любов. Надання підтримки прибулим українським жінкам з дітьми, крім державних структур, відбувалося звичайними громадяни Польщі, зокрема вони забезпечували житлом, харчували та направляли у центри соціальної допомоги. Польська влада до сьогоднішнього дня підтримує українців у необхідності надання освітніх послуг, власного ринку праці, послуг з охорони здоров'я, знаходження житла мільйонам біженців з України.

Найважливішим питанням нині є забезпечення безпеки біженців та створення умов для їх інтеграції у польське суспільство. Вирішення означених проблемних ситуацій є надзвичайно складаним питанням як для них самих, так і для польського суспільства в цілому [2, с. 19-21].

Досліджуючи проблеми освітньої адаптації біженців з України у Польщі, зупинимося нині на менш захищених особах – дітях. Проведення Польщею кампанії «Школа для усіх» мала за мету привернути увагу польського суспільства до проблем супроводу учнів-біженців у польських школах. Уряд Польщі зробив усе можливе та найнеобхідніше щоби діти і молодь з України мали однакові можливості в освітніх закладах та сповна скористалися правом на освіту. На сьогоднішній день у Польщі перебуває понад 200 тис. українських дітей. Це стало справжнім викликом, як для польської системи освіти, їхніх учителів, так і для самих українських дітей та батьків. Розглянемо конкретніше найважливіші проблеми адаптації учнів-біженців з України до навчання в польських школах.

Першою проблемою є мовні та культурні бар'єри. Незнання польської мови та культури стало викликом для багатьох українських учнів, які

спричинили додаткове навантаження у молоді, котра переживає травму війни. З перших днів перебування українських дітей на території Польщі, польське суспільство постало перед проблемою відповідальності стосовно забезпечення освітнього процесу українським дітям. Тоді у кожній громаді було організовано курси з вивчення польської мови для школярів різних вікових груп, оскільки всі розуміли, що саме мова є один із найважливіших чинників інтеграції особистості у будь-яке освітнє середовище.

Другою проблемою адаптації стало освоєння польської освітньої програми учнями-біженцями. Її вирішення частково нівелює проблему інтегрування дітей польське суспільство. На заняттях, які відвідують діти різних вікових категорій опановуються не лише конкретні вміння і навички, але й творче проведення часу, що сприяє формуванню власної поваги та гідності.

Нині батьки переважно обирають інтеграційні класи, або польські, де учитель працює зі спеціальним помічником - україномовним педагогом-біженцем. Великі проблеми виникають у дітей випускних класів, котрі повинні в кінці року здати єдиний випускний іспит (матура), до якого, у більшості, польські старшокласники підготовлюються 2-3 р. Якщо дитина приєдналася до школи в 10 чи 11 кл., їй неможливо успішно скласти цей іспит, якщо у неї немає ні відповідної підготовки, ні знання мови, а це у свою чергу викликає в українських дітей великий стрес. Стрес, пов'язаний із невизначеністю навчання негативно позначається на освітніх успіхах українських дітей.

Третя проблема адаптації учнів до польської школи пов'язана з їх адаптацією до школярів іншомовного класу як носіїв польської культури. Одним із шляхів задоволення освітніх потреб учнів-біженців з України стало відкриття центрів комплексної підтримки в Польщі, які пропонують допомогу психологів, педагогів, соціальних працівників для налагодження стосунків з учнями, вчителями, громадою для підтримки інтеграційних процесів. Центри підтримки виявився природнім простором, який створив сприятливі умови для налагодження контактів і створення відносин на паритетних засадах між членами приймаючої спільноти і біженцями, в тому числі дітьми. Результатом такої роботи стало залучення українських дітей до участі в різноманітних освітніх та культурних заходах, спортивних змаганнях в межах територіальних громад.

Четверта проблема адаптації учнів-біженців з України до навчання в польських школах полягала тому, що польські вчителі спочатку масового зарахування дітей у школи не відчували себе достатньо підготовленими до роботи з мультикультурному класі. Така різноманітність спричинювала індивідуальні труднощі в польських вчителів щодо оцінювання учнів із врахуванням їхніх особливих потреб та культурного походження.

Тому наступна п'ята проблема пов'язана із упередженим ставленням до дітей-біженців, що потребує впровадження у навчання учнів польських шкіл міжкультурної та антидискримінаційної освіти на рівні додаткових занять чи факультативів. Так, міжнародні правові документи зобов'язують польський уряд опікуватися дітьми, котрі вимушено покинути Україну через війну. Таке піклування полягає підготовці дитини до життя у вільному суспільстві, «у душі зрозуміння, спокою, толерантності, статевої рівності, а також приязні між усіма

народами, етнічними групами, різного віросповідування» [1]. Відповідно основні аспекти правового регулювання міжнародних положень уведено в Закон Республіки Польща про допомогу громадянам України у зв'язку із активним введенням збройного конфлікту на території нашої країни від 12 березня 2022 р.

Виконання цього закону сприяло наданню українцям-біженцям посиленої соціальної допомоги, в тому числі освітньої, спрямованої на можливість школярям-біженцям з України та їх сім'ям подолати складні освітні проблемні ситуації з якими вони не можуть справитися власними силами, ресурсами та можливостями.

Щоб пришвидшити здійснення процесу адаптації дітей у польські школи й тим самим забезпечити їм впевненість у завтрашньому дні та для того, щоб дітям з України було легше вчитися і ніколи у них не виникало відчуття чужості у Польщі, на нашу думку, необхідно:

1. Продовжити проводити додаткові курси польської мови, збільшити кількість підготовчих класів та підвищити рівень психологічної підтримки потребуючим дітям.
2. Послабити процедуру щодо визнання правомірними атестатів та оцінок, які видані українськими школами відповідно до запиту польських закладів освіти.
3. Прийняти на рівні держави простіші процедури щодо сертифікації українських вчителів з метою їх активного залучення до роботи у школах.
4. При закладах освіти відкрити курси для польських вчителів що стосуються всебічного вивчення особливостей роботи з дітьми, котрі навчаються у міжкультурних класах (проведення тренінгів, курсів підвищення кваліфікації, внесення змін в освітні програми закладів вищої освіти майбутніх вчителів та ін.).

Дані зауваги рекомендаційного характеру, однак їх врахування певною мірою сприяло успішній адаптації учнів-біженців з України до навчання в польських школах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість українців, які виїхали до Польщі перевищила 5 мільйонів осіб. 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/727/thenumber-of-ukrainians-who-left-for-poland-exceeded-5-million-people>
2. Нестайко І., Сеньовська Н. Соціальна адаптація дітей-біженців у результаті війни в польському суспільстві. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи : історичні та психологічні наслідки*: матер. III Міжнар. наук. конф. (м. Тернопіль, 20-21 квіт. 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 19–21.
3. Ребуха Л. З., Брик Р. С. Інформаційно-освітній простір закладу освіти: структурно-функціональні особливості освітнього веб-сайту. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2021. № 2. С. 103–114.